

NEMZETBIZTONSÁGI SZEMLE

MMXIV.

II. ÉVFOLYAM II. SZÁM

KÜLÖNLENYOMAT

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
NEMZETBIZTONSÁGI INTÉZET
BUDAPEST

Az állambiztonság és a külpolitika kapcsolata Magyarországon 1945-1990 között

Benedek Márta

Absztrakt

A cikkben a szerző Magyarország 1945–1990 közötti időszak külpolitikai törekvéseit, ebben bekövetkezett változásokat elemzi. Kitér az állambiztonsági szervezetek intézményi módosulásaira, továbbá feladatrendszerében, orientációjában bekövetkezett átalakulásokra. A tanulmányban hangsúlyozottan csak azok a belpolitikai események és az állambiztonsági szférában bekövetkezett változások kerülnek bemutatásra, amelyek külpolitikai gyökerűek.

Kulcsszavak: külpolitika, állambiztonság, Szovjetunió, hírszerzés, diplomácia

Abstract

The author analyses in the article the foreign policy's aspiration and it's changes of Hungary in period 1945–1990. Discusses the modification of institution and transformation of their orientation and tasks of the state security agencies. The paper emphasizes the only events of interior political and state security changes those rooted in foreign policy.

Keywords: foreign policy, state security, Soviet Union, intelligence, diplomacy

A kiindulópont: meghatározások, értelmezések és kapcsolatok

A külpolitika fogalmazza meg az államok céljait, magatartását és akcióit egy ország kormányának más államokhoz fűződő viszonyában és a nemzetközi rendszerben, továbbá ezen kapcsolatokban megnyilvánuló elveket és célokat. „ A kormánzatnak, illetve más politikai szervezetnek mindazon ténykedéseit, melyek a nemzetállam határain túlra irányulnak, a külpolitika körébe soroljuk.... A mindenkori külpolitika tartalmát az egyes államok önálló identitásának és másoktól való elhatárolódásának az igénye, valamint a biztonságra és a nemzeti érdekek érvényesítésére való törekvés határozza meg.”⁹⁶ A diplomácia a külpolitika megvalósításának eszköze. Az országok bel- és külpolitikai kapcsolataikban a nyílt diplomáciai érintkezéseken túl szervezett, céltudatos háttértevékenységet is folytatnak többek között titkosszolgálati eszközökkel és módszerekkel, amelynek célja a potenciális veszélyek és kockázatok felderítése, továbbá az ország érdekeinek érvényesítéséhez kedvező körülmények kialakítása. Ennek érdekében olyan szervezeteket hoznak létre, amelyek „nem nyilvános szabályozás mellett, leplezett intézményi keretek között, titkos állománnyal, operatív módszerekkel, speciális technikákkal vesznek részt a legváltozatosabb formájú szuverén hatalmak védelmében.”⁹⁷

Kiindulási alapként rögzíthetjük azt a hipotézist, amit igazolni szándékozom, hogy a vizsgált időszak korlátozott lehetőséggel bíró, majd önállóságát elvesztő, végül fokozatosan kibontakozó külpolitikáját alátámasztandó hírszerző apparátusok⁹⁸ szervezeti változásaikban, illetve feladataik tekintetében idomultak ezekhez a körülményekhez. A tanulmányban az időszakokra vonatkozó tagolást olyan mérföldkőnek tekinthető események kapcsán állapítottam meg, – nem igazodva a történelemtudományban vagy a biztonságpolitikában használatosokhoz – amelyekben a külpolitikából érkező nyomás begyűrűzve a belső viszonyokba jelentős hatást gyakorolt az állambiztonságra⁹⁹ és különösen a külpolitikát is kiszolgáló hivatott hírszerzésre.¹⁰⁰

---

⁹⁶ Bayer József: *A politikatudomány alapjai*. Napvilág Kiadó, 1999. p.285.

⁹⁷ Révész Béla: *Az állambiztonsági szervek politológiai kutatásainak kérdéséhez*. Acta Jur.et Pol. Szeged, 2004. p.3.

⁹⁸ *A katonai hírszerzés a katonai aspektusból fontos információkkal dolgozik. Az ország korlátozott lehetőségei kapcsán a polgári és katonai hírszerzés feladatrendszere a külpolitikai érdekek kiszolgálásának tekintetében 1950-ig fedte egymást.*

⁹⁹ *A cikkben használt állambiztonság és nemzetbiztonság fogalmak a szakirodalomban alkalmazott terminológiának megfelelően a pártállami és a jogállami körülményeket hi-*

A külpolitika küzdelme 1945-1947

Magyarország 1945 utáni nemzetközi helyzetét a békeszerződés aláírásáig¹⁰¹ alapvetően az a tény határozta meg, hogy szinte utolsó pillanatig Németország oldalán vett részt a világháborúban.

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány megalakulása, a fegyverszüneti egyezmény és a magyarországi hadműveletek befejeződése¹⁰² lehetővé tették, hogy az ország hozzákezdjen elszigeteltségének oldásához, a nemzetközi kapcsolatok s újraindí-

---

vatottak élesen elkülöníteni egymástól. Az állambiztonság kifejezést egyértelműen a nem-demokratikus természetű, a Szovjetunióval és a szocialista rendszerrel összekapcsolódó, pártirányítás alatt működő titkosszolgálati tevékenységekre utal. A nemzetbiztonság kifejezés megalkotásával és törvényi alkalmazásával a törvényalkotók már a rendszerváltás idején a szolgálatok struktúrájában, normáiban, tevékenységeiben, értékeiben, eszméiben az előző rendszerhez mért éles elhatárolódás kifejezésére törekedtek. A jelenleg hatályos 1995. évi CXXV. nemzetbiztonsági törvény és a rendszerváltozás után ebben a témakörben megszületett első törvény, az 1990. évi X. törvény a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról is nemzetbiztonsági szolgálatokat említenek. A titkosszolgálatok gyűjtőfogalom mindazon szervezetekre vonatkozik, melyek rejtett eszközökkel és módszerekkel információszerző, elemző-értékelő, és elhárító tevékenységet folytatnak és céljuk a mindenkori állami szuverenitás fenntartása és védelme. A titkosszolgálati kifejezés elsősorban a tevékenység formai jellemzőit, a szolgálatok munkamódszereinek titkosságát, sajátos eszközrendszerének jellegét tükrözi, míg a nemzetbiztonsági szolgálat megnevezés a tartalmi részt, a szolgálatok funkcióját, feladatát, működésük célját ragadja meg. (Dezső-Hajas: A nemzetbiztonsági tevékenységre vonatkozó jogszabályok. HVG-ORAC, 1997. pp 21-22.)

¹⁰⁰ „A hírszerzés egy olyan komplex tevékenységi rendszer, amely információkkal támogatja a kormány működését az ország érdekeinek védelme és érdekeinek érvényesítése céljából, amelyhez a szükséges információkat nyílt és titkos módszerek alkalmazásával szerzi meg, rendszerezi, elemzi-értékeli, valamint továbbítja”. Ezen információk egy része alapozza meg a diplomáciai apparátus munkáját, illetve segíti a nemzeti érdekek érvényesítését, ami a külpolitika egyik legfontosabb feladata (Dr. Vida Csaba: Hírszerzés szerepe, jelentősége, az információgyűjtés fajtái és formái. In: Dr. Kobolka István (szerk.) Nemzetbiztonsági alapismeretek. NKE Nemzetbiztonsági Intézet, 2013. p. 87.)

¹⁰¹ 1947. február 10-én írták alá Magyarország képviselői Gyöngyösi János külügyminiszter vezetésével és a második világháború győztes hatalmai a párizsi békeszerződést, amit az 1947. évi XVIII. törvény hirdetett ki.

¹⁰² 1945. január 20-án Magyarország Ideiglenes Kormányának megbízásából Gyöngyösi János külügyminiszter, Vörös János vezérezredes, honvédelmi miniszter és Balogh István, a kormány államtitkára a Fegyverszüneti egyezményt, melyet az 1945. évi V. törvénnyel cikkelyeztek be. A hadműveletek azonban Magyarország területén csak április elejére értek véget.

tásához. Ennek feltétele az ország diplomáciai elismerése, illetve intézményi szinten a külügyi szolgálat és a diplomáciai kar újjászervezése volt.

1945 novemberében megalakult a Tildy-kormány, amelynek további céljaként említhetjük a mihamarabbi békekötést és a szuverenitás visszanyerését. A fegyverszüneti időszakban Magyarország 15 országgal vette fel a diplomáciai kapcsolatokat és 25 országgal volt külkereskedelmi kapcsolata. Mindezt a Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEB)¹⁰³ hozzájárulásával végezte. A külpolitika ekkor legfontosabb feladata a Szovjetunióhoz fűződő viszony kiegyensúlyozott kialakítása volt. A külpolitika ezen szakasza azonban 1947 februárjában a békeszerződés megkötésével lezárult. Tény, a békeszerződések kimenetelét végső soron a nagyhatalmak döntötték el, ugyanakkor a koalíciós pártok közötti érdeellentétek, a külpolitikai orientációs viták és a nemzetközi helyzet megítélésének különbségei *nehezítették és lassították Magyarország békekötéssel kapcsolatos céljainak, igényeinek és a követendő taktikának a kidolgozását*.¹⁰⁴ Szóvá tehető továbbá, hogy a kormány nem mérte fel eléggé a nemzetközi helyzetet, ebben a Szovjetunió szerepét, valamint, hogy nem fordított elég figyelmet a szomszédos országok konfliktusaira és nem népszerűsítette a magyar békecélokat.

A fent vázolt helyzetben és időszakban a titkosszolgálatok világa, szerepe és feladata jelentősen átalakult. A szövetséges erők titkosszolgálatainak kiemelt feladata kezdetben a háborús bűnösök felkutatása volt, melyet a bizalmatlanság váltott fel, ami és a másik fél politikai, gazdasági, illetve katonai szándékainak felderítésére irányult. A szovjet titkosszolgálat nemcsak szövetségesei felé épített ki szerteágazó hálózatot, hanem az általa elfoglalt országokban is. Nem volt ez alól kivétel Magyarország sem, „ *ahol az újjászerveződő politikai és katonai titkosszolgálat jó néhány vezető munkatársa volt a szovjetek régi-új beszervezett ügynöke*.”¹⁰⁵

A Katona Politikai Osztály (Katpol)¹⁰⁶ létrehozásáról, a honvédelmi miniszter a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökéhez fordulva 1945. március 12-én intéz-

---

¹⁰³ A SZEB munkájában Magyarországon a nyugati missziók képviselői csak kis létszám-ban és korlátozott jogokkal vettek részt.

¹⁰⁴ Vida István: *Magyarország nemzetközi helyzete a második világháborút követő években*. In: Pritz Pál (szerk.) *Magyarország helye a 20. századi Európában*. Magyar Történelmi Társulat, 2002. pp.111-115.

¹⁰⁵ Krahulcsán Zsolt- Müller Rolf: *Dokumentumok a magyar politikai rendőrség történetéből 1. Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára- L'Harmattan Kiadó, 2009. p.10*

¹⁰⁶ 1945 februárjától már létezett katonai bűncselekményekkel, eltűnt katonai javak felkutatásával foglalkozó, tehát nyomozószerveként működő csoport, a HM 40. Osztálya, majd megalakult a HM Katona Politikai Osztálya, amelyek 1945 áprilisában összeolvad-

kedett: *"Kérem szíves jóváhagyását, hogy a Honvédelmi Minisztérium keretében a Katonapolitikai Defenzív és Offenzív Osztályt felállíthassam. A szervezet célja a honvédség keretein belül a fasiszta, reakciós tevékenység elleni küzdelem, az ellenséges hírszerzés aktív megakadályozása és a hírszerzés offenzív végrehajtása az ellenség által megszállt területeken."*¹⁰⁷ Megalakulása után feladata volt továbbá a hadiüzemek állapotának felmérése, az elhurcolt hadfelszerelések utáni nyomozás, valamint a honvédelmi miniszter személyi biztosítása.¹⁰⁸ Az osztály nyolc hónappal később már közvetlenül a honvédelmi miniszter és így a szovjet elhárító szervek alárendeltségébe került, közös szovjet–magyar egységben végezte munkáját.¹⁰⁹ A Katpol tevékenységei közül kiemelendő a rádiófelderítés, valamint a rejtjelzés kapcsán folytatott feladat, ugyanis 1945–46-ra már sikeresen végzi a nyugati követségi rádióadások lehallgatását és dekódolását.¹¹⁰

A polgári hírszerzés a világháború után a katonáival ellentétben csak lassan kezdett kiépülni. Első hivatalos dokumentuma az 1946. október 4-i 533 900/1946. számú belügyminiszteri rendelet. A Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztályán belül a II. Alosztály feladatai közé tartozott a külföldi hírszerzés és kémelhárítás, amely elsősorban a magyar emigráció¹¹¹ tevékenységének meg-

---

tak. A tanulmány szempontjából azonban csak az említett dátum releváns, mivel ekkor bővül ki a feladatköre a hírszerzői tevékenységgel.

¹⁰⁷ A Katonapolitikai Osztály felállítása a HM-ben. In: Ehrenberger Róbert (szerk.) *A béketábor magyar hadserege. A magyar demokratikus hadsereg és a Magyar Néphadsereg Hadtörténelmi Levéltárban őrzött katonai irataiból 1945–1957* Petit Real Könyvkiadó Budapest, 2001. pp. 154-158.

¹⁰⁸ Sós Mihály: *A háborús és népellenes büntettek feltárásának forrásai a Történelmi Levéltára* In: Gyarmati György (szerk.) *Trezor 3. Az Átmenet Évkönyve, Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára*, 2004. pp. 83-85

¹⁰⁹ Dávid Ferenc: *A magyar katonai hírszerzés és elhárítás második világháborút követő megszervezésének körülményei. Sereg Szemle, X. évfolyam, 4. szám, 2012. október-december pp. 175-188.*

¹¹⁰ Müller Rolf: *Az operatív technika alkalmazása és szervezeti keretei a politikai rendőrségen, 1945-1962* In: Dr. Boda József- Csóka Ferenc (szerk.) *Szakszolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és titkos adatgyűjtés világából (1785-2011)*, NBSZ 2012 p. 231.

¹¹¹ *A háború után külföldre menekülteket az akkori állambiztonság három csoportra osztotta. Az emigránsok nagyobb része súlyosan kompromittálódott a háború előtt, illetve alatt tanúsított magatartásával, jobboldali kötődésével. Egy kisebb része - a katonai emigráns csoport - a volt fegyveres testületek tagjaiból került ki. Jelentős csoportosulást alkotott a politikai, az ún. diplomata emigráció, akikhez a háború után a külföldön maradt magyar diplomaták tartoztak. (Sz. Kovács Éva: A magyar emigráció kutatásának*

figyelését jelentette.¹¹² Ezekből a feladatkörökből önállósodott és vált később önálló szervezetté a politikai hírszerzés. Mindez kezdetben a Hazatelepítési Kormánybizottság tevékenységéhez és a külföldre hurcolt magyar javak hazahozatalával foglalkozó Restitúciós Bizottsághoz kötődött, mivel a velük kapcsolatba kerülő alkalmasnak tekintett személyek egy részét szervezte be az említett alosztály.¹¹³

Az 1945–1946 közötti időszakban szerveződött újjá tehát a köz- és államigazgatás apparátusa és ezzel együtt a titkosszolgálatok szervezete is. A katonai titkosszolgálat feladatrendszere – a polgári hírszerzésre vonatkozó fennmaradt dokumentumok hiányosak – kimutathatóan átalakult, amelyben fokozatosan a periódus végére a klasszikus hírszerző és az elhárító tevékenység vált dominánssá a fasiszta reakciós tevékenység elleni küzdelemmel szemben.¹¹⁴ A szervezetek tevékenységét illetően megállapítható, hogy bár az ország korlátozott szuverenitással rendelkezett, irányításukat jelentős mértékben befolyásolta a szovjet tanácsadók intézményének megjelenése, mely a Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZE) szovjet részlegének keretein belül született meg. Az első tanácsadók Magyarországon az erőszakos szervezeteknél jelentek meg. A szovjet kontrollnak és az ország belső életébe való beavatkozásnak ez a típusa a SZE 1947. szeptemberi megszűnéséig létezett, azt követően a szovjet diplomáciai képviselőket keresztül valósult meg.¹¹⁵

Erre az időszakra vonatkozóan kijelenthető, hogy az állam külső védelmét szolgálni hivatott hírszerző tevékenység a magyar titkosszolgálatok marginális helyzetben lévő ágát jelentette. Háttérbe szorulásának oka abban keresendő, hogy a szolgálatokat irányító kommunista pártvezetés a hatalomért folytatott küzdelme során elsősorban az elhárító tevékenységet favorizálta az ellenségnek

---

Lehetőségei a Történeti Levéltárban. In: Gyarmati György (szerk.) Trezor 3. Az Átmenet Évkönyve, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, 2004. p. 193

¹¹² *Palasik Mária: A Hírszerző Osztály szervezete és állománya 1956-1962.*

http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2011_2_palasik.pdf (2013.10.07.)

¹¹³ *Tóth Eszter: A politikai hírszerzés szervezettörténeti vázlata, 1945-1990.*

http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2011_2_toth_e.pdf (2013.10.07.)

¹¹⁴ *Az előbbieket mellett jelentős volt a belső elhárítás, mely a rendszerellenes tevékenység felderítésére szolgált, ez azonban a jelen keretek között nem képezi a kutatás tárgyát.*

¹¹⁵ *Baráth Magdolna: „Testvéri segítségnyújtás”. Szovjet tanácsadók és szakértők Magyarországon. Történelmi Szemle, 2011/3. p.358*

tekintett társadalmi csoportok elleni harcban.¹¹⁶ A nyugati magyar emigráció nem veszélyeztette számottevően a pártvezetés diktatúra kiépítő törekvéseit.

Bár a külpolitika fő kérdése a II. világháborút lezáró békeszerződés megkötése volt, mozgástere keretek közé szűkült. A fentiekből következik, hogy céljainak elérésében nem tudta megfelelően kihasználni és igénybe venni a nyílt és rejtett módon megszerzett információkat, amelyek száma a vázolt körülmények kapcsán korlátozott volt.

A szovjet érdekek hálójában 1947-1956

Az 1947. esztendő mérföldkőnek tekinthető külpolitikailag, ami nagy változásokat generált a belpolitikában is, nem hagyva érintetlenül a titkosszolgálati rendszert és feladat-meghatározást sem. Ekkora a Szovjetunió és az Amerikai Egyesült Államok kapcsolata megromlik. Magyarország esetében ez azzal járt, hogy az Amerikai Egyesült Államokkal és Nagy-Britanniával a kapcsolatok külpolitikailag nehézkessé váltak és fenntartásuk belpolitikai feltételei is megszűnni látszottak. Az év augusztusában a nyíltan manipulált, „kékcédulás választások” a baloldal erősödését hozták.¹¹⁷ 1948 nyarára a politikai hatalom teljes egészében a kommunisták kezébe került, amit az 1949-es választások legalizáltak. A folyamat betetőzéseként a parlament 1949 augusztusában alkotmányt fogadott el (1949.évi

---

¹¹⁶ Okváth Imre: *Kémekek kémekek ellen.* In: Gyarmati György-Palasik Mária (szerk.) *A nagy testvér szatócsboltja. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára - L'Harmattan Kiadó, 2012. pp. 70-78*

¹¹⁷ 1945. november 4-én tartották a második világháború utáni Magyarországon az első demokratikus választásokat, melyet a Független Kisgazdapárt nyert meg fölényesen (57%) a három baloldali párt előtt (szociáldemokraták 17.4%, kommunisták 17%, parasztpárt 6.8%). Ennek ellenére a megszállt országban szovjet nyomásra (Vorosilov a SZEB elnöke) koalíciós kormány alakult, melyben a kommunista párté lett a belügyi tárca. A kommunisták megkezdték politikai ellenfeleik kiszorítását a hatalomból. 1947-ben a Magyar Kommunista Párt 22.3%, a Szociáldemokrata Párt 14.9%, a Független Kisgazdapárt 15.4%, a Demokrata Néppárt 16.4% eredményt értek el. A hatalomátvétel fokozatos taktikáját az év őszétől Sztálin utasítására a kommunista hatalomátvétel gyorsítása váltotta fel, melynek egyik legfontosabb eleme a két munkáspárt egyesítése volt – Magyar Dolgozók Pártja néven -1948 júniusában, a másik a többi párt (Magyar Függetlenségi párt, Demokrata Néppárt). A formálisan még létező kisgazdapárt és parasztpárt, továbbá a már korábban egyesült Polgári Demokrata Párt és Magyar Radikális Párt, illetve a Független Magyar Demokrata Párt kézben tartására létrejött a Magyar Függetlenségi Népfőnt 1949-ben. (Romsics Ignác: *Magyarország története a XX. században.* Osiris Kiadó. 2004. pp.288-296.)

XX. tv.) Ekkora zajlott le az ország szovjetizálása és ezzel vége szakadt az önálló külpolitikai akcióknak is egészen 1956-ig.¹¹⁸

Ha egy ország külpolitikáját a bevezetőben leírtak szerint definiáljuk, akkor a szovjet igényekhez való szervilis igazodás révén már nem beszélhetünk önállóságról. Ennek további nyomatékot adott az Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottsága (SZKP PB) 1947. október 14-i határozata, amelynek egységes irányvonala a kelet-európai kisállamokkal (ide sorolták Romániát, Bulgáriát, Magyarországot, Jugoszláviát, Csehszlovákiát és Lengyelországot) kölcsönös segítségnyújtási szerződések kötését, illetve a már létezők kiegészítését írta elő, a nyugati hatalmak irányából érkező agresszió esetére vonatkozóan.¹¹⁹ Az ország ezen kétoldalú egyezmények révén részese lett a „népi demokratikus országok szövetségi rendszerének” és tagjaként lépett fel nemzetközi kérdésekben, mint a német kérdéssel foglalkozó varsói külügyminiszteri értekezlet vagy a dunai hajózást tárgyaló belgrádi konferencia.¹²⁰

A nemzetközi életben a két rendszer közötti szakadék tovább mélyült. A Truman-doktrína részeként meghirdetett Marshall-terv, a prágai puccs és Berlin blokádja volt ennek az egyik oldala. A másíknak az 1947 szeptemberében megalakult Tájékoztató Irodát tekinthetjük, ami felgyorsította a kommunista pártok hatalomátvételét. A nemzetközi elszigetelődés tovább intézményesült a gazdasági téren működő Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa (KGST), illetve a másik oldalon politikai és katonai szövetségként működő Észak-atlanti Szerződés Szervezete (North Atlantic Treaty Organization- NATO) megalapításával. NSZK 1955-ös NATO-felvételének, válaszlépésként megszületett a Varsói Szerződés.

1947–48 a polgári hírszerzés feladatkijelölése szempontjából szintén fordulópontra, ugyanis megjelenik a támadólagos elhárítás¹²¹ és a határon túli munka

---

¹¹⁸ A magyar történelemtudomány nem képvisel egységes álláspontot a tekintetben, hogy a magyar külpolitika teljes szovjetizálása mikorra tehető. Egyes történészek a már említett békeszerződés aláírásától számítják, mások azonban korábbra datálják, hivatkozván arra, hogy a szovjet igényekhez való alkalmazkodás alapjaiban zárta ki egy önálló külpolitika meglétét. A harmadik csoport pedig '48-as köztársasági elnök lemondatásához köti, ami formális igazolása volt a demokratikus pártok ellehetetlenülésének

¹¹⁹ Rainer M. János: *A magyarországi fordulatok és a szovjet politika, 1944-48.*

<http://www.rev.hu/sulinet45/szerviz/szakirod/rainer2.htm> (2013.10.07.)

¹²⁰ Vida István: *Magyarország nemzetközi helyzete a második világháborút követő években.* In: Pritz Pál (szerk.) *Magyarország helye a 20. századi Európában.* Magyar Történelmi Társulat, 2002. pp.111-115.

¹²¹ A támadólagos elhárítás korabeli terminológiával élve „az állambiztonsági szervek aktív, kezdeményezést biztosító, a megelőzést szolgáló harcmodora.” (Állambiztonsági

meghatározása, ami három területre terjedt ki. Ezek a külképviseletekre, illetve más külszolgálatra kihelyezett és kihelyezésre kerülő személyek ellenőrzése, és az arra alkalmasak beszerzése, a magyar követségek és egyéb intézmények védelme, valamint a „reakciós” magyar emigrációra vonatkozó adatgyűjtés voltak.¹²²

Az 1948-ban bekövetkezett szervezeti változás során, a Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztály II. Alosztálya betagozódott az újonnan létrehozott BM Államvédelmi Hatóság „B” V. alosztályába. Az év végére az alosztály feladata tovább bővült, mivel megbízást kapott az izraeli segélyszervezetek bécsi tevékenységének megfigyelésére, a Magyarországról folyó személy- és értékcsempészet felderítésére, illetve Jugoszlávia megfigyelésére a klasszikus területnek számító angol–amerikai és nyugat-európai relációk mellett.¹²³A Külügyminisztériummal együttműködve meg kellett valósítania a rendszeres összeköttetést a Külügyminisztérium és a külképviseletek között, amelynek kapcsán több követséggel is létrehozták a közvetlen rádió-összeköttetést. Ugyancsak ekkor kezdték meg a diplomáciai futárszolgálat operatív célra történő felhasználását.¹²⁴

Ezzel párhuzamosan külpolitikai tevékenységével kapcsolatos adatok megszerzése és jelentése folyt a Honvédelmi Minisztérium Katonapolitikai Osztályán, amit 1947 januárjában csoportfőnökséggé, majd 1949. február 1-jével főcsoportfőnökséggé szervezték át. 1950. február 1-jével a felderítő szolgálat új neve HM IV. Főcsoportfőnökség, majd 1953. december 1-jén MNVK 2. Csoportfőnökség

---

értelmező kéziszótár. BM Könyvkiadó, 1970. p. 89.) „Az ország határain belüli, az un. klasszikus elhárításnak az a része, amely az ország határain kívül működik.” Feladata az, hogy magában az ellenség soraiban végezze felderítő munkáját, beépüljön az ellenség sorai közé s kitartó, óvatos munkával derítse fel azokat a rétegeket, melyek az ellenséges titkosszolgálat magvát körülveszik. (Müller Rolf: Ügynök-iskola. Ideológiai alapok és gyakorlati tudnivalók „támadólagos elhárítóknak”

epa.oszk.hu/01200/01268/00003/MullerRolf.html (2014.01.30.) „Így a magyar hírszerzést kezdeti éveiben inkább a „támadólagos elhárítás’ szervének, mint a klasszikus értelemben vett hírszerző szolgálatnak lehetett tekinteni.” (Révész Béla: A proletárdiktatúra ideológiai funkciójának kriminalizálása. Acta Jur. et Pol. Szeged, 1997. 61. o)

¹²² Tóth Eszter: *A politikai és gazdasági hírszerzés szervezettörténete, 1945 – 1990.*

http://www.betekinto.hu/2011_2_toth_e#_edn9 (2013.09.24)

¹²³ 1948-ban kiéleződött a konfliktus Tito és Sztálin között Jugoszlávia önállósodási törekvései kapcsán.

¹²⁴ Tóth Eszter: *A politikai és gazdasági hírszerzés szervezettörténete, 1945 – 1990.*

http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2011_2_toth_e.pdf (2013.10.07.)

---

lett, a Magyar Néphadsereg vezérkari főnökének közvetlen alárendeltségében. A katonai adatok és információk gyűjtése mellett támadólagos elhárítás feladatai is fontosabbá váltak.¹²⁵ 1949. április 4-én új ellenség született a NATO képében, továbbá Jugoszláviával az addig barátnak mondható viszony megszakadt, amelynek legfontosabb indokát a Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának Jugoszlávia külön utas szocializmus felfogását elutasító határozata szolgáltatta, ami teljes politikai, katonai és ideológiai szembenállást eredményezett.¹²⁶ A magyar katonai hírszerzés fő feladata tehát a NATO dél-európai (az észak-olasz had műveleti irányban elhelyezkedő) fegyveres erői, ezen belül is a Dél-Németország és Észak-Olaszország területén állomásozó csapatok, valamint az osztrák fegyveres erők felderítése volt.¹²⁷ A hírszerző szervek munkájának fontos katonai elemét képezte Jugoszlávia területén a hadszíntér előkészítéssel összefüggő infrastruktúra fejlesztése, a hadiipari beruházások mértéke, illetve a Jugoszláv Néphadsereg erőinek feltérképezése.¹²⁸

Az év végén a 4353/1949. MT-számú rendelet a BM Államvédelmi Hatóságát megszüntette és a szervezetet közvetlenül a Minisztertanácsnak rendelte alá. Az állambiztonsági szervek összevonásával Államvédelmi Hatóság (ÁVH) néven létrejött szervezetben a háború utáni hírszerzés önálló osztályszintű egységet kapott, ami az ÁVH I. (Hálózati) Főosztály I/5. (Külső Hírszerző) Osztálya volt.¹²⁹ Ide

---

¹²⁵ *Feladata volt továbbá az imperialista államok Magyar Köztársaság, majd 1949. augusztus 20-tól Magyar Népköztársaság ellen irányuló belső propagandával kapcsolatos tevékenységek felderítése, továbbá „az egyes nyugati fegyveres erők állományának, fegyverzetének és csoportosításának, szándékainak felderítése, és erre alapozva az ország és a katonai vezetés tájékoztatása.” (Dr. Szabó József János: A Magyar katonai hírszerzés 1945–1956. In: Felderítő Szemle. VII. évfolyam Emlékszám. 2008. november, pp. 48-50.)*

¹²⁶ *A (Kominform) 1948. júniusi bukaresti ülése után a Szovjetunió Kommunista Pártjának kezdeményezésére kizárták a Tito vezette Jugoszláv Kommunista Pártot, és ezzel Jugoszláviát is a „testvérpártok” illetve a „népi demokráciák” közösségéből. (Jakus János: Az államhatár biztosításának problémái az ötvenes évek elején.*

http://epa.oszk.hu/02100/02176/00006/pdf/RTF_20_044-053.pdf (2014.01.30.)

¹²⁷ *Magyar Balázs: A magyar katonai hírszerzés tevékenységének fő irányai és jellemzői a Varsói Szerződés időszakában.*

http://uninke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2008/2008_2/2008_2_nr_magyar_balazs_14_21.pdf (2014.01.30.)

¹²⁸ *Dr. Szabó József János: A Magyar katonai hírszerzés 1945–1956. In: Felderítő Szemle. VII. évfolyam Emlékszám. 2008. november, pp. 50-52.*

¹²⁹ *Palasik Mária: A Hírszerző Osztály szervezete és állománya 1956-1962.*

http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2011_2_palasik.pdf (2013.10.07.)

tagolták be a Katpol elhárító részeit is, ami egy időre véget vetett a katonai hírszerzés és elhárítás önálló szervezeti működésének.¹³⁰ Ekkor vált a kémelhárítás-tól szervezetileg függetlenné a Hírszerző Osztály. Fő feladata az offenzív állambiztonsági tevékenység folytatása volt külföldön. Be kellett épülniük „*azokba az ellenséges politikai, állami és felderítő központokba, illetve olyan magyar emigráns szervezetekbe, amelyek aktív részesei a Magyar Népköztársaság elleni titkos háborúnak.*”¹³¹

1950 szeptemberében az osztály kivált az I. Főosztály kötelékéből, és önálló osztályként Államvédelmi Hírszerző Osztály néven (X/3. számon) működött 1951 szeptemberéig, amikor létrehozták az ÁVH-n belül a VIII. (Hírszerző) Főosztályt. A főosztály öt szervezeti egységből állt: angol–amerikai, nyugat-európai, jugoszláv, emigrációs hírszerző osztályokból, valamint a magyar külképviseletekkel foglalkozó elhárító osztályból.¹³² A hírszerzés központi szervezetének kialakításával egyidejűleg megkezdődött a külföldi rezidentúrák felállítása is. A 1950 őszen Bécsben, a következő két évben Párizsban, Londonban, Washingtonban, Rómában, Brüsszelben, Bernben és Buenos Airesben is létesült rezidentúra.¹³³

1953 több értelemben is jelentős az szervezet életében. Az év elején letartóztatják az ÁVH vezetőjét, Péter Gábort, amivel együtt megkezdődött az állomány elbocsátása, illetve kényszerű eltávozása. További krízist okozott egy munkatárs szökése, aki olyan információkat adott át a nyugatiaknak, melynek következtében a külföldi operatív munka válságba került. Júliusban a Minisztertanács rendelkezett az ÁVH Belügyminisztériummal történő egyesítéséről, ami a Sztálin halálát követő enyhülés folyamat részeként értelmezhető. Az egységes Belügyminisztérium létrejöttével a hírszerzés a II. Osztály elnevezéssel alakult újjá. A korábbiak mellett illegális rezidentúrákat szervező alosztályt hoztak létre, amelynek feladata az illegális hírszerző munkára alkalmas személyek felkutatása, meg-

---

¹³⁰ 1950. február 1-jével a felderítő szolgálat HM IV. Főcsoportfőnökség néven alakult újjá. Fő feladata a katonai hadászati–hadműveleti hírszerzés lett. (Dr. Szabó József János: *A Magyar katonai hírszerzés 1945–1956.*In: *Felderítő Szemle. VII. évfolyam Emlékszám. 2008.november, pp. 48-50.*)

¹³¹ Rainer M. János: *Magyar hírszerzés 1957–1967.*<http://www.multkor.hu/cikk.php?id=5585> (2013.09.24.)

<http://www.rev.hu/sulinet45/szerviz/szakirod/rainer2.htm> (2013.10.07.)

¹³² Dr. Szabó József János: *A Magyar katonai hírszerzés 1945–1956.*In: *Felderítő Szemle. VII. évfolyam Emlékszám. 2008.november, pp. 48-50.*

¹³³ Tóth Eszter: *A politikai és gazdasági hírszerzés szervezettörténete, 1945 – 1990*

nyerése, kiképzése, majd külföldre történő kiküldése volt. Célországként NSZK-t, Ausztriát és Jugoszláviát határozták meg.¹³⁴

Az önálló Államvédelmi Hatóság megszervezésének 1949-ben Jevdokimenko ezredes és Poljakov ezredes közreműködésével kezdődött előkészítése további bizonyítéka annak, hogy az állambiztonság egésze, úgy a hírszerzés is közvetlenül szovjet befolyás alatt állt ekkor. Moszkva a tanácsadók intézményét” eszközként használta fel, hogy nyomást gyakoroljon az egyes országok politikai vezető rétegére, és ellenőrizze ezen országok belső fejlődését.”¹³⁵ Feladatuk kiterjedt elméleti és gyakorlati síkon egyaránt az államvédelem és a rendőrség megszervezésében és létrehozásában, illetve a káderek kinevelésében adandó segítségnyújtásra. A későbbiekben – már nyílt formában – az ügynöki-operatív és vizsgálati munka megszervezésére, a határőrség és a belső karhatalom harci és szolgálati felkészítésére, operatív tervek koordinálására, a megszerzett információk kicserélésére és közös intézkedések végrehajtására is sor került. Szálin halála után felmerült a tanácsadói apparátus csökkentése, de ez nem volt tartós, 1954 tavaszán ismét növelték létszámukat.¹³⁶

Az államapparátusba, az államvédelembe, a gazdaságba, a politikába és a kultúrába való szovjet „beszivárgás” nemcsak Magyarország, hanem a többi népi demokratikus ország tekintetében biztos támpontot adott a szovjet politikai elitnek. 1950 tavaszán a szovjet kormány megtiltotta a hírszerzésnek, hogy bármiféle hírszerző munkát folytasson a szocialista országokban. Ehhez kapcsolódóan a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának (SZK (b) P KB) Politikai Bizottsága úgy határozott, hogy kölcsönös segítségnyújtási alapon kapcsolatot kell létesíteni a szovjet hírszerzés és ezen országok megfelelő szervei között a kapitalista államok és Jugoszlávia elleni hírszerzésben.¹³⁷ Ezt megvalósítandó létrehozták a szovjet politikai hírszerzés képviselőjét, ami feladatait tekintve a fent említett tanácsadói rendszer részét képezte. A hírszerzés tehát nemcsak szervezeti szempontból volt a szovjet – a Szovjetunió Központi Hírszerző Igazgatósága

---

¹³⁴ Palasik Mária: *A Hírszerző Osztály szervezete és állománya 1956-1962.*

http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2011_2_palasik.pdf (2013.10.07.)

¹³⁵ Baráth Magdolna: *Szovjet tanácsadók a magyar állambiztonsági szerveknél.* In: Gyarmati György-Palasik Mária (szerk.) *A nagy testvér szatócsboltja. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára- L'Harmattan Kiadó, 2012. p.49.*

¹³⁶ Baráth Magdolna: *„Testvéri segítségnyújtás”. Szovjet tanácsadókés szakértők Magyarországon. Történelmi Szemle, 2010/3. p.366*

¹³⁷ Baráth Magdolna: *Szovjet tanácsadók a magyar állambiztonsági szerveknél.* In: Gyarmati György-Palasik Mária (szerk.) *A nagy testvér szatócsboltja. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára- L'Harmattan Kiadó, 2012. p.60.*

(Centralnoje Razvedivatyelnoje Upravlenyje, CRU) – alá rendelve, hanem elsődleges feladatát is a szovjet állambiztonság munkájához nyújtott segítségként határozták meg. Ennek már konkrétumokban megnyilvánuló formája volt az 1955. március 7–12. között a népi demokratikus tábor hírszerző szerveinek rendezett tanácskozás. Közös célként jelölték meg, hogy beépüljenek a kapitalista országok vezető állami, politikai, gazdasági és katonai szerveibe, testületeibe, illetve hogy koordinálják a szocialista országok elleni fellépések leleplezését, és az imperialisták lejáratását.¹³⁸

A második világháborút követően a magyar állambiztonság legfontosabb külföldi operatív felvonulási területe Ausztria volt 1955-ig,¹³⁹ melynek elsősorban geopolitikai okai voltak, mivel Ausztria volt az egyetlen olyan szomszédja Magyarországnak, amelyik nem tartozott a szocialista tömb országai közé, így az „imperializmus behatolási csatornája” is volt.¹⁴⁰ Kiemelt jelentősége volt továbbá „harmadik országos hírszerzés”¹⁴¹ bázisaként.

A periódus végére a hidegháborús szembenállás kiéleződött, így új titkosszolgálati kihívásokkal találta szembe magát az állambiztonság és a külügyminisztériumnak is – bár önálló lépések lehetőségétől megfosztva – választ kellett találnia az újonnan létrejött nemzetközi szervezetek, a NATO és az Európai Szén- és Acélközösség (ESZAK; European Coal and Steel Community, ECSC) nemzetközi világot érintő tevékenységeire. Ennek okán kísérletek történtek arra, hogy a régi ügynöki hálózatok feltámasztásával próbálják meg a helyzetet kezelni, de ez akkor már kudarcra volt ítélve. „...a felderítés a közelébe se tudott kerülni annak, hogy – funkcionális feladatköréből adódóan – értékes információkat vagy személyeket

---

¹³⁸ Rainer M. János: *A magyarországi fordulatok és a szovjet politika, 1944-48.*

¹³⁹ 1955. május 15-én született meg az osztrák államszerződés, mely a szuverén Ausztria újjáalakulását jelentette. Miután a Vörös Hadsereg és a NATO csapatai 1955. október 25-én megkezdték a kivonulást az országból, másnap, 26-án a bécsi parlament kihirdette, majd alkotmányba iktatta a semlegességről szóló nyilatkozatot.

¹⁴⁰ Sz. Kovács Éva: *A magyar hírszerzés tevékenysége Ausztriában (1945–1965)*

http://www.betekinto.hu/2013_2_sz_kovacs (2013.09.30.)

¹⁴¹ *Harmadik ország a hírszerzés szempontjából:” egy közbeeső ország területének vagy lehetőségeinek igénybevétele, felhasználása a konspirált feladatok ellátásának, vagy az imperialista hírszerző szervek részéről egy-egy bűncelekmény elkövetésének megkönnyítésére. Például egyes NATO-országok Ausztria területét használják fel; vagy Jugoszláviából magyar állampolgárok tudnak disszidálni Olaszország felé stb.”* (Állambiztonsági értelmező kézikönyvtár. BM Könyvkiadó, 1970. p. 37.)

szerezzen, illetve szervezzen be.”¹⁴² A katonai hírszerzés szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bírt a katonai attaséhivatalok és a külföldi rezidentúrák felállítása. Ezen időszakot megelőzően csak a moszkvai magyar nagykövetségen működött katonai attasé, 1951-ben Párizsban és Washingtonban, 1952-ben pedig Londonban létesült katonai attaséhivatal.¹⁴³

Összegzésképpen elmondható, hogy a hírszerzés, a magyar és szovjet hírszerző szervek együttműködésének ellenére, ebben a periódusban nem számított sikeresnek. Okait elsősorban az állandó szervezeti és strukturális átalakításban kereshetjük, amely többé-kevésbé a vezetők¹⁴⁴ személyes ambícióin túlmutatva azok aktuálpolitikai helyzetéhez, szerepéhez igazodott. A vezetők nagy fluktuációjával együtt járt az alsóbb szinteken lezajlott vezetői váltás gyakorisága is. A korszallemhez híuen a személyi állomány a megbízhatónak tartott, munkásmozgalmi múltú káderekből került ki, akik nem rendelkeztek szakmai tapasztalattal. Mindent a párttagok engedelmessége és a pártfegyelem határozott meg.

A ciklus végére (1954 tavaszától érezhetően)¹⁴⁵ a szovjet vezetés a genfi négyhatalmi külügyminiszeri tárgyalások megindulásával párhuzamosan, „aktív külpolitika” folytatására ösztönözte a kelet-közép-európai államokat.

Út az önállóság felé 1956-1990

A Szovjetunió által megszállva tartott közép-európai országok közül háromban voltak jelentős tömegmegmozdulások 1956-os magyar forradalmat megelőző

---

¹⁴² Okvách Imre: *Kémekek kémekek ellen.* In: Gyarmati György-Palásik Mária (szerk.) *A nagy testvér szatócsboltja. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára- L'Harmattan Kiadó, 2012. pp. 70-78.*

¹⁴³ Dr. Szabó József János: *A Magyar katonai hírszerzés 1945–1956.* In: *Felderítő Szemle. VII. évfolyam Emlékszám. 2008.november, pp. 48-50.*

¹⁴⁴ Szarvas Pál, Szücs Ernő, Tihanyi János, Farkas Vladimir,

¹⁴⁵ *A Sztálin halála utáni időszakban a szovjet vezetés külpolitikájában váltásra került sor, a status quo ante visszaállítására, vagyis az 1949 után kialakult állapot felszámolására. "A cél az volt, hogy a Szovjetunió az európai kommunista államokból „a nemzetközi porondon szalonképes partnereket valódi szövetségeseket kreáljon, s így az enyhülési politika előmozdítása során a nyugati politikai-katonai szövetséggel, a NATO-val szemben a keleti oldalon is egy működőképes és persze egységes blokk léphessen fel, s folytasson párbeszédet.” (Békés Csaba: Magyar külpolitika a bipoláris világban, 1945–1991, Külügyi Szemle. 2011. tél, p.105.)*

három évben, melyet tekinthetünk a forradalom előzménynek.¹⁴⁶ „1956-nak buknia kellett, mert Jalta árnyékában jött a világra.”¹⁴⁷

A szovjet katonai jelenlét továbbra is megmaradt, amit az akkori hatalom az 1957. évi 54. törvénnyel legalizált a nemzetközi helyzetre és a szocialista tábor védelmére hivatkozván. A külpolitika a Kádár-rendszer alatt is igazodott a szovjet elvárásokhoz, de a szolgálai alkalmazkodást felváltotta az elszigetelésből való kitörés, útkeresés finom mechanikája. 1957 nyarától megkezdődött a fejlődő országokkal való kapcsolatok elmélyítése (többek között: India, Burma, Indonézia, Szíria, Nepál, Ceylon). Következő lépés az európai semleges országokkal és a szabad-kereskedelmi társulás országaival történő kapcsolatkiépítés volt.

Az 1960-as években a nemzetközi politikában lényeges változásokat hozó események az amerikai U-2 típusú felderítő repülőgépek tevékenységével kapcsolatos botrányok és az 1961-es berlini válság voltak. A két oldalon további hatalmas teher a szovjet–kínai szakítás, illetve az amerikai–vietnámi fegyveres konfliktus volt. 1963-ban lezárult a kubai rakétaválság, amelynek legfontosabb felismerése az volt, hogy egy atomháborúban nem lehetnek győztesek. A hidegháború túljutott csúcspontján, mivel mindkét oldalon elfogadásra került a kétpólusú világ tartós ténye. Az enyhülés újabb korszaka köszöntött be, megindulnak a kelet- és nyugat-európai országok közötti kétoldalú tárgyalások, amelyek első sorban a gazdasági kapcsolatok fejlesztésére koncentráltak. A magyar külpolitikának ebben a tekintetben lényeges eleme lett az új gazdasági mechanizmus és a gazdaság reformjának elősegítése. A magyar külpolitika mozgásterét ebben a ciklusban a három tényező határozta meg:

- Szovjetuniótól való függés,
- a fejlett nyugati technológiákra, majd később a kölcsönökre való utaltság,
- „a keleti blokk valamennyi államának aktív részvételével, a sajátos érdekek érvényesítéséért folytatott össz-kelet-közép-európai

---

¹⁴⁶ A Poznań-i vérontás, a Kelet-Berlinben és Plzenben elfojtott szovjet elnyomás elleni megmozdulások, a (Szovjet Kommunista Párt) SZKP XX. kongresszusa, mely fordulópont volt az SZKP és a nemzetközi kommunista mozgalom politikájában és ideológiájában, továbbá a belpolitikai és gazdasági események hatása, mely részletezése nem képezi a dolgozat témáját- együttesen járultak kirobbanásához.

¹⁴⁷ Pritz Pál: Magyarország külpolitikája a 20. században. In: Gazdag Ferenc-Kiss J. László (szerk.) Magyarország külpolitika a 20. században, Zrínyi Kiadó, 2004. p. 25.

lobbiküzdelem."¹⁴⁸

1966-ban Kádár következőképpen fogalmazta meg egy önállóbb külpolitika elveit:

- a szuverenitás védelme az imperializmussal szemben,
- a szocialista országok egységének erősítése,
- a nemzetközi munkásmozgalom iránti szolidaritás,
- a nemzetközi felszabadító mozgalmak támogatása,
- együttműködés az újonnan függetlenné váló országokkal,
- a békés egymás mellett élés a különböző társadalmi rendszerek között.¹⁴⁹

A nemzetközi politikában Magyarország is kezdett érdemi szerephez jutni, mindazonáltal ezek a folyamatok még mindig a szovjet irányítás alatt zajlottak. Ezt alátámasztandó 1968 januárjától Magyarország két évig az ENSZ BT nem állandó tagja volt, majd 1969-ben egy évre a magyar ENSZ-képviselő lett a Tanács soros elnöke,¹⁵⁰ illetve a szovjet blokkból elsőként 1964-ben megállapodást írt alá a Vatikánnal.¹⁵¹ Magyarország általános nyugati megítélése tehát a hatvanas évek elejétől kezdve fokozatosan és dinamikusan javult. Az 1967-es esztendő további három jelentős külpolitikai lehetőséget hozott. Január végére készen állt a diplomáciai kapcsolatok felvétele a nyugatnémet állammal, amit a VSZ-külgyminiszterek varsói ülésén hozott "közös" döntése megakadályozott. Kudarcot vallott, Moszkva elutasítása miatt, a Nemzetközi Valutaalaphoz és a Világbankhoz történő csatlakozás előkészítésének szándéka is. Megszületett ugyanakkor az első olyan magyar külpolitikai koncepció, amely minőségileg új, távlatinak nevezhető elképzeléseket fogalmazott meg Magyarország nemzetközi politikában játszott szerepével kapcsolatban. Ennek értelmében a magyar külpolitika aktívan és innovatív módon kíván részt venni a kelet–nyugati kapcsolatok

---

¹⁴⁸ *Békés Csaba: „Magyar külpolitika a szovjet szövetségi rendszerben, 1968–1989”. In: Magyar külpolitika a 20. században In: Gazdag Ferenc-Kiss J. László (szerk.) Zrínyi Kiadó, 2004. 133–172. o*

¹⁴⁹ *Földes György: Kádár János külpolitikai nézetei (1957-1967). In: Pritz Pál (szerk.) Magyarország helye a 20. századi Európában. Magyar Történelmi Társulat, 2002.p. 141.*

¹⁵⁰ *Dudlák Tamás: Az európai biztonsági és együttműködési konferencia és Magyarország. http://www.academia.edu/2419580/Az_europai_biztonsagi_es_egyuttmukodesi_konferencia_es_Magyarorszag (2013.10.15.)*

¹⁵¹ *1964.09.15. Horváth Jenő: Évszámok könyve. II. kötet. Korona Kiadó.*

átalakításának folyamatában és az enyhülési folyamat elmélyítésében.¹⁵² Ennek a kezdeményezésnek a hatására a hatvanas–hetvenes évek fordulóján minőségi váltás következett be magyar külpolitika alakításában. Formailag maradt a régi modell, amely szerint a döntés az MSZMP PB-ben történik. A döntés-előkészítés, a lebonyolítás, a kezdeményezés, a javaslatétel és a diplomáciai aprómunka területén a külügyi apparátus szerepe ellenben megnőtt „*Valójában ettől számíthatjuk a magyar külügyi munka professzionalizálódási folyamatának kezdetét.*”¹⁵³ Ez volt a történészek által hangoztatott konstruktív lojalitás egyik oldala, a másik pedig az 1968-as prágai tavasz eltiprásában való magyar közreműködés, amelyet a Brezsnjev-doktrína térnyerése tovább súlyosbított.

Az 1970-es évektől mindent összevetve egy sajátos, relatív önállóságot élvező külpolitikáról beszélhetünk, amely politikai és intenzív gazdasági kapcsolatot alakított ki a nyugati országokkal. Ez csúcsondott ki 1981–82-re, mikor Magyarország csatlakozott a Nemzetközi Valutaalaphoz és a Világbankhoz. Voltaképpen ez volt a magyar külpolitika első, igazi, önálló megnyilvánulása. Ezt követően 1985-ben mondták ki nyíltan, hogy a nemzeti érdeket nem lehet a nemzetközi (szovjet) érdek alá rendelni.¹⁵⁴

Az 1980-as évek derekától a külpolitika egyre tudatosabban próbált élni Magyarország reform-kommunista imázsával, amiben a külpolitika kitáguló mozgásteret, majd a „tömbszorításból” való kitörés szándéka, a háttér aggasztó gazdasági folyamataival és az adósságcspaddal ösztönzően hatott. Minőségi változás 1988-ban következett be. „*Ekkor kezdett körvonalazódni az a koncepció, amely a kialakulóban lévő és az együttműködésre épülő új világrendben a Kelet és a Nyugat között hídszerepet szánt Magyarországnak.*”¹⁵⁵ A magyar diplomácia útkeresése nem csak a magyarországi rendszerváltás előkészítésében játszott szerepet, hanem a szélesebb európai folyamatokban is.

---

¹⁵² Békés Csaba: *A helsinki folyamat hatása a magyar külpolitikai gondolkodásra. Az európai biztonsági folyamat előzményei.* <http://mek.oszk.hu/05200/05284/05284.htm#10> (2013.10.01.)

¹⁵³ Békés Csaba: *A helsinki folyamat hatása a magyar külpolitikai gondolkodásra. Az európai biztonsági folyamat előzményei.* <http://mek.oszk.hu/05200/05284/05284.htm#10> (2013.10.01.)

¹⁵⁴ Fülöp Mihály-Sipos Péter: *Magyarország külpolitikája a XX. században* *Aula* Kiadó, 1998. pp.120-138.

¹⁵⁵ Pritz Pál: *Magyar külpolitikai gondolkodás a 20. században.* <http://mek.oszk.hu/05200/05284/05284.htm#2> (2013.10.10.)

1956 őszén a forradalom szétzilálta a magyar hírszerzést, a külföldre telepített rezidentúrák mindegyike dekonspirálódott és a Belügyminisztérium nyilvántartásának egy része is megsemmisült. November első felében a Belügyminisztérium vezetői között még arról folyt a vita, hogy „*egy olyan kis országnak, mint Magyarország, szüksége van-e egyáltalán hírszerzésre.*”¹⁵⁶

Az 1956. december 30-án életbe lépett 1956. évi 35. sz. törvény,¹⁵⁷ a Belügyminisztérium állambiztonsági szerveinek megszüntetése következtében az állam belső és külső biztonsága elleni bűncselekmények nyomozását a rendőrség hatáskörébe utalta. Az állambiztonsági szerveket a BM Rendőrségének keretében, II. Politikai Nyomozó Főosztály néven szervezték újjá, ennek 3. Osztálya foglalkozott a hírszerzéssel. Néhány hónappal később azonban már javaslat született arra vonatkozóan, hogy a hírszerzést a Honvédelmi Minisztérium szervezetén belül alakítsák újjá. Végül változás nem történt, 1957 márciusától négy évig a Belügyminisztérium Országos Rendőr-főkapitányság (BM ORFK) II. Főosztály 3. Osztályának feladatkörébe tartozott.¹⁵⁸ A katonai hírszerzés azonban továbbra is a vezérkari főnök alárendeltségében működött.¹⁵⁹

A hírszerzés helyzete fokozatosan stabilizálódott a belügyön belül, neuralgikus pont volt azonban a külügyminisztériumi fedés, ami a gyakorlati élet kapcsán néhány hónap múlva rendeződött.¹⁶⁰ Ezzel egy időben átrendeződés figyelhető meg a hírszerzés munkájában, mivel a korábbi feladatok súlypontját képező „imperialista hírszerzőszervek elleni külföldi elhárító” munka mellett intézményi

---

¹⁵⁶ Tóth Eszter: *A politikai hírszerzés szervezettörténeti vázlat, 1945-1990.*

http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2011_2_toth_e.pdf (2013.10.07.)

¹⁵⁷ 1956. évi 35. számú törvényerejű rendelet a rendőrségről szóló 1955. évi 22. számú törvényerejű rendelet kiegészítéséről.

http://www.abtl.hu/sites/default/files/pdf/forrasok/1956_35.pdf (2014.01.30.)

¹⁵⁸ Tóth Eszter: *A politikai hírszerzés szervezettörténeti vázlat, 1945-1990.*

http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2011_2_toth_e.pdf (2013.10.07.)

¹⁵⁹ Dr. Szabó József János: *A Magyar katonai hírszerzés 1945–1956.* In: *Felderítő Szemle. VII. évfolyam Emlékszáma. 2008. november, p. 55.*

¹⁶⁰ *A hírszerző tisztek számára a külügyminisztériumi fedés vitákat váltott ki. Az MSZMP Ideiglenes Intéző Bizottságának 1957. áprilisi határozata hozott megoldást, mely rögzítette, hogy a hírszerzés szempontjából jelentősnek tekintett intézményekbe hány főt és milyen beosztásba kell küldeni. Ez a Külügyminisztérium esetében egy miniszterhelyettesi és két osztályvezető pozíciót hírszerző tisztekkel kell betölteni, 30 hírszerző tisztest diplomata fedéssel állandó jellegű külföldi kihelyezésre, tíz hírszerző tisztest pedig szolgálati fedéssel külföldi kihelyezésre küldeni.* (Palasik Mária: *A Hírszerző Osztály szervezete és állománya 1956-1962.* http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2011_2_palasik.pdf (2013.10.07.))

szinten megjelentek a gazdasági és a tudományos hírszerzéssel kapcsolatos feladatok is. A nemzetközi körülmények változásának hatására 1959-re még hangsúlyosabbá vált és kiterjedt az atomenergia, a bakteriológia, az elektronika, a léglökéses repülőgépek és irányított lövedékek, a szerves és a szervetlen kémia, valamint a kohászat területére is.¹⁶¹ Szabályzásra került a ki- és beutazás, az útlevelkiadás kérdése. Egy 1959. februári belügyminiszteri utasítás az operatív célból kiadott útlevelek szabályozását rendelte el, és alig egy hónappal később a nyugati országokba történő ki, illetve az onnan beérkező utazók megfigyelésének, ellenőrzésének szabályozására is sor került az ország „konszolidálódásra törekvő politikája” következtében.¹⁶² A terület feladatai így tovább bővültek.

Az osztály szervezeti felépítésében és vezetésének vonatkozásában folyamatok voltak a változások az 1962-ig terjedő időszakig, mikor BM átszervezésének részeként III. Főcsoportfőnökség szervezetén belül a III/I. Csoportfőnökség feladata lett a külföldi hírszerzés. *„Az imperialista és a velünk szemben álló államok politikai, katonai és gazdasági tevékenységéről titkos, megbízható információkat és okmányokat szerez.”*¹⁶³ 1961-ben a kiemelés érdemlő változás, mely egyértelműen levezethető a külpolitikai nyitás tényéből az volt, hogy a közkeleti csoportot önálló alosztállyá szervezték át.

A katonai hírszerzés s fő feladatát a NATO és fegyveres erői, az Egyesült Államok és az európai nyugati nagyhatalmak valamint az európai semleges országok katonapolitikájának és haderőinek felderítése képezte a 1960-as évek kezdetéig, amikor is szovjet katonai vezetés javaslatára megkezdődtek a *„Varsói Szerződés haderőiben az atom- és rakétafegyverek tömeges alkalmazásával kirobbanó váratlan háborúra való felkészülés szervezeti és harckiképzési előkészületei”*.¹⁶⁴ Következményeként a Varsói Szerződésen belül a tagállamok hírszerző szolgálatai között határozottabbá vált az együttműködésre való törekvés.¹⁶⁵ A kapcsolatok

---

¹⁶¹ Palasik Mária: *A Hírszerző Osztály szervezete és állománya 1956-1962.*

http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2011_2_palasik.pdf (2013.10.07.)

¹⁶² Krahulcsán Zsolt: *A be- és kiutazások állambiztonsági- és pártellenőrzése (1956–1964).*

http://www.betekinto.hu/2010_1_krahulcsan (2013.10.08.)

¹⁶³ Belügyminisztérium III. Főcsoportfőnökség Ügyrendje,

http://www.abtl.hu/sites/default/files/pdf/forrasok/1963_004.pdf (2013.10.18.)

¹⁶⁴ Okvách Imre: *Adalékok a magyar katonai felderítés történetéhez 1956–1989. Felderítő Szemle VII. évfolyam Emlékszám 2008. november, pp77-79.*

¹⁶⁵ Dr. Hajma Lajos nyá. ezredes. *A katonai felderítés és hírszerzés története. Egyetemi jegyzet. ZMNE Felderítő Tanszék. 2001.*

<http://www.zmne.hu/tanszekek/Hadtortenelem/tematika/spy/hirszerzes.doc> (2014.01.30.)

kialakult, rendszeressé vált alapvető formája a felderítő főnökök éves gyakorisággal megrendezett értekezlete volt, amelyet felváltva rendeztek a tagországok fővárosaiban, a cirill ábécének megfelelő sorrendben.¹⁶⁶

A legális hírszerzés jelentőségét megnövelték, mindenek előtt a nyugati országok fővárosaiban működtetett katonai attaséhivatalok vezette rezidentúrák kiépítésével,¹⁶⁷ „*valamint a diplomáciai követségek, kereskedelmi- és hivatali ki- rendeltségekhez (MALÉV, MAHART, IBUSZ) beosztott, úgynevezett „megnyert személyek” felderítő munkájának az újraindításával*”.¹⁶⁸

Nagy jelentőséggel bír 1967, amikor a hírszerzés feladatait, távlati céljait, illetve az ehhez szükséges intézkedések meghatározását a Politikai Bizottság és a Minisztertanács rögzítette a 3307/1967. számú MT-határozatában. Négy fő területet határozott meg:

1. a kormány külpolitikai, gazdasági és kereskedelempolitikai terveihez kapcsolódó, titkos információszerzést
2. fejlett kapitalista országokból a tudományos-technikai dokumentációk és titkos ipari adatok megszerzését
3. propaganda- és dezinformáció módszereivel az imperialisták terveinek keresztvezését, erőinek dezorganizálását
4. aktív harcot az ellenséges hírszerző és elhárító szervekkel szemben hazánk és a szocialista tábor országai biztonsága védelmében.

A politikai és gazdasági hírszerzésnél elsősorban az Amerikai Egyesült Államok, a Német Szövetségi Köztársaság, továbbá Vatikán és Izrael terveinek megszerzésére kellett fókuszálni, fő súlypont pedig az Amerikai Egyesült Államok és „és előretolt bázisai voltak”. 1969 végére felállításra kerültek a megyei állambiztonsági szervek hírszerző alosztályai és a Budapesti Rendőr-főkapitányság (BRFK)- I. (hírszerző) alosztályok. Feladataik közé tartozott a hírszerzés operatív állományának

---

¹⁶⁶ Dr. Nagy László: *Az MNVK 2. Csoportfőnökség együttműködése a VSZ-tagállamok felderítő szolgálataival. Felderítő Szemle VII. évfolyam Emlékszám 2008. november, pp 101-102.*

¹⁶⁷ *A legfontosabb rezidentúrák: Bécs, London, Washington, Páris, illetve Róma voltak, melyek eredményessége újabbak felállítást eredményezte, így 1962-ben már 13 rezidentúra működött (Okváth Imre: Adalékok a magyar katonai felderítés történetéhez 1956–1989. Felderítő Szemle VII. évfolyam Emlékszám 2008. november, pp77-79.)*

¹⁶⁸ Dr. Hajma Lajos nyá. ezredes. *A katonai felderítés és hírszerzés története. Egyetemi jegyzet. ZMNE Felderítő Tanszék.2001.*

<http://www.zmne.hu/tanszekek/Hadtortenelem/tematika/spy/hirszerzes.doc>
(2014.01.30.)

utánpótlása és az akciók helyi biztosítása. Az új strukturális rendszerben a rezidentúrákon kívül a hírszerzőpontok¹⁶⁹ is megkezdték működésüket Buenos Airesben és Delhiben. A polgári hírszerzésben a diplomáciai lehetőségek és források növekedését hozta ez az időszak, mint láthattuk. A diplomáciai források közül elsősorban a külügyminisztériumoknak az adott országban működő külképviselői által készített jelentései emelhetők ki, de igen fontosak voltak a környező országokban működő külképviselők jelentései is.¹⁷⁰ Hasonló újításnak tekinthető a hazai rezidentúrák rendszerének kiépítése is. Az „Akadémia” fedőnevű a Kulturális Kapcsolatok Intézete révén átfogta a kulturális és műszaki kapcsolatok rendszerét, a „Press” a hazai újságíró-szervezeteken keresztül a sajtó nemzetközi kapcsolatait volt hivatva vizsgálni, az emigráció megfigyelésére Magyarok Világszövetségének felhasználásával a „Honfitársak”, az egyházakra az Állami Egyháziügyi Hivatalban a „Világosság” elnevezésű rezidentúrát szervezték meg.¹⁷¹

Az 1970-es évek átszervezései a rejtjelfejtő tevékenységhez kapcsolódtak, illetve a nemzetközi politikába bekövetkező változásokat leképezve a kínai vezetés külpolitikai célkitűzéseinek és törekvéseinek felderítésére irányultak. A Magyar Népköztársaság külpolitikai céljai megjelenítése válik 1972-től az elsődleges feladattá. Az évtized közepére, idomulva a külpolitikában és a gazdaságpolitikában bekövetkezett változásokhoz, a gazdaságpolitikai hírszerzés kap hangsúlyos szerepet. *„Titkos információkat szerez az MNK védelmével összefüggő, a kormány külpolitikai, gazdasági, kereskedelempolitikai érdekeit szolgáló kérdésekben; ... tudományos-technikai dokumentációkat, titkos ipari adatokat szerez az MNK és a szocialista tábor védelme, valamint a különböző tudományágak, az ipar és a mezőgazdaság fejlesztésének elősegítése érdekében.”*¹⁷² Az enyhülés folyamata, immár mint politikai, külpolitika és biztonságpolitikai tényező is visszaköszön a feladatmeghatározás során, mivel fel kellett lépni *„az enyhülés szélsőjobboldali ellenfeleinek bomlasztása, leleplezése...a NATO, a CIA és BND fellázi-*

---

¹⁶⁹ *Olyan rezidentúrák, amelyek saját területi bázisukat valamely fő irányba használják ki, de a fogadó országuk ellen nem dolgoznak. (Állambiztonsági értelmező kéziszótár. BM Könyvkiadó. p. 37.)*

¹⁷⁰ Várhalmi A. Miklós: *A hírszerzés, felderítés szerepe és jelentősége a XXI. századi NATO számára.* <http://www.varhalmi.hu/cucc/37242.pdf> (2014.01.30)

¹⁷¹ Tóth Eszter: *A politikai hírszerzés szervezettörténeti vázlata, 1945-1990.* http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2011_2_toth_e.pdf (2013.10.07.)

¹⁷² *A Belügyminisztérium III/I. Csoportfőnökség Ügyrendje* http://www.abtl.hu/sites/default/files/pdf/forrasok/ugyrend_1.pdf (2013.10.09.)

tási módszereinek támadólagos kivédés „ellen.”¹⁷³ A feladatok és a feladatmegfogalmazás további változása érhető tetten,- mely már pragmatikusabb és az ország érdekeire helyezi a hangsúlyt a szocialista tábor védelme helyett - a Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 26/1979. számú parancsában, mely a-d és f pontokban megismétli a Minisztertanács 6000/1975. sz. határozatát az állambiztonsági feladatokról,¹⁷⁴

- titkos információkat szerezni az imperialista, kapitalista államoknak és a velük együttműködő szervezeteknek a Magyar Népköztársaság érdekeit veszélyeztető politikai, gazdasági, katonai és műszaki tudományos, továbbá kulturális tevékenységéről, valamint hazánk külpolitikai, gazdasági és kereskedelmi érdekeit szolgáló kérdésekről;
- intézkedéseket foganatosítani a Magyar Népköztársaság kül- és belpolitikai érdekeinek megvalósítását szolgáló kérdésekben, az ellenséges szervek megtévesztése, tervei végrehajtásának megakadályozása és erőinek bomlasztása végett;
- felderíteni, leleplezni, megakadályozni az ellenséges hatalmaknak és szervezeteknek valamint az országon belüli ellenséges erőknek a Magyar Népköztársaság ellen irányuló terveit, behatolási lehetőségeit, formáit, együttműködésük módját és tevékenységét.

Az 1980-as évek közepére tovább módosul a feladatrendszer a gazdasági, kereskedelmi és hitelpolitikai információszerzéssel. Az egyre látványosabban átrendeződő nemzetközi politikával, és az abból fakadó összetett, sokoldalú feladatrendszerrel már nem tudott lépést tartani a hírszerzés. 1990-ben magát a III/I. Csoportfőnökséget megszüntették, és jogutódként megszületett az Információs Hivatal. 1991. február 14-én létrejött a Honvéd Vezérkar (HVK) *Katonai Felderítő Hivatala*, majd miután az Országgyűlés 1995-ben törvényi szinten (1995. évi CXXV törvény) szabályozta a nemzetbiztonsági szolgálatok működését, 1996. szeptember 1-én a *Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatala*.

---

¹⁷³ Palasik Mária: *A Hírszerző Osztály szervezete és állománya 1956-1962.*

http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2011_2_palasik.pdf (2013.10.07.)

¹⁷⁴ *A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 26/1979. számú parancsa a BM III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség Ügyrendjének kiadásáról.*

http://www.abtl.hu/sites/default/files/pdf/forrasok/parancs_2.pdf,

Minisztertanács 6000/1975. sz. határozata.

http://www.abtl.hu/sites/default/files/pdf/forrasok/1975_6000.pdf

Következtetések

Elemzésem során igazoltam a bevezetésben megfogalmazott hipotézist az állambiztonság és a külpolitika összefüggésrendszerében. A kor jellemzője, a szemben álló felek ideológiai nézetkülönbsége nem került külön kiemelésre, mivel a külpolitika lehetősége és eszközrendszere a belpolitikát irányítók kezében összpontosult és került meghatározásra, így az összefüggés magától értetődő. Az állambiztonság és a külpolitika kapcsolatát a tanulmányban kijelölt időszak egészére vonatkozóan egy 1959. február 26-i keltezésű meghatározással jellemezhetjük, *„A Magyar Népköztársaság Belügyminisztériumának hírszerző osztálya a Magyar Szocialista Munkáspárt és a Munkás-Paraszt Kormány külpolitikai szerve.”*¹⁷⁵

Az első periódusban háborús vesztesként, majd a keleti tömb egy országaként a nagyon korlátozott és kontrollált külpolitika nagyobb önállóságára reális esélye nem volt Magyarországnak. Az 1960–1970 évekig a ránk kiszabott úttól eltérő pályára nem léphetett rá egyik vezetés sem. A kádári „láthatatlan” külpolitika a kétoldalú, elsősorban gazdasági alapokon nyugodva, szivárgott át a vasfüggönyön utat mutatva a reformoknak. Jelenleg a külpolitika szerves részének tekintjük a szomszédos országokhoz való viszonyt és a határon túli magyar kisebbségek helyzetét, vagyis a nemzetpolitikát. Ez utóbbi problémakör a Szovjetunió által létrehozott rendszerben nem létezett, a nemzeti kisebbségek kérdése minden szocialista ország belügye volt, amely a marxizmus-leninizmus győzelmével automatikusan megoldódott. A szomszédos országokkal való kapcsolatot azok viszonya a Szovjetunióhoz határozta meg, amire Jugoszlávia¹⁷⁶ a példa. A semleges Ausztriával már 1947-ben SZEB-en keresztül a diplomáciai kapcsolatok felvételre kerültek, amelyek azonban 1955-ig alacsony szintűek maradtak. Romániával és Csehszlovákiával a viszonyok ellentmondásosan alakultak. Gazdasági téren preferáló kapcsolatokról beszélhetünk, politikailag viszont nagy nehézségekkel kel-

---

¹⁷⁵ Palasik Mária: *A Hírszerző Osztály szervezete és állománya 1956-1962.*

http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2011_2_palasik.pdf (2013.10.07.)

¹⁷⁶ *A háborút követően Jugoszláviával a nyugvópontra jutott területi követeléseken kívül problémamentes kapcsolat alakult ki, mely mindkét félnek érdekében állt. További jelentős kapcsolódási pont volt, hogy Csehszlovákia és Magyarország közötti lakosságcsere ügyében Belgád közvetített. Változást hozott azonban Tito különutas politikája.*

lett szembenéznie a kor diplomáciai apparátusának, amely egyértelműen a magyar kisebbségeket ért negatív bánásmódból fakadt.¹⁷⁷

Az állambiztonság szervezetei a szovjet tömb országaiban Moszkva irányítása alatt álltak, és igyekeztek összekapcsolni saját rendszereiket információcsere és operatív együttműködés céljából. Feladatuk rendkívül nehéz volt, mivel a szocialista államközösség egyik íratlan szabálya az egymás belügyeitől való távolmaradás volt. Bár a nem diplomáciai típusú információszerzés „baráti” minőségben is tiltott volt, a legtöbb olyan ország esetében ez eltért az előírástól, amelyik hagyományos nemzetállami szemlélettel irányította a kémelhárító és hírszerző szerveit.¹⁷⁸ A szocialista országok állambiztonsági szerveivel való kapcsolattartásra a Belügyminisztériumban megalakult a Nemzetközi Kapcsolatok Osztálya volt hivatott. Több szocialista országban kémelhárító rezidentúrák felállítására került sor, hogy a magyar állampolgárokat „megvédjék” a harmadik (tőkés) ország hírszerző szerveitől, azok beszerzési kísérleteitől.¹⁷⁹ Bizonyítottan jó működő kapcsolatok voltak a technikai kutatás és fejlesztés területén, továbbá a közös határok ellenőrzésében

Az ország külpolitikájában végbemenő változások jelentősen megnövelték a hírszerzésre háruló feladatokat, és különösen a hatvanas évektől kezdődően egyre inkább egy specializált, bürokratikus szervezetet alakítottak ki,¹⁸⁰ amelyet nagy gyakorisággal végrehajtott átszervezések jellemeztek. A külpolitika orientációjának kiszélesedésével nőtt a célországok köre, amihez új területek is kapcsolódtak. Így megkezdődött a területi elvek alapján szervezett alosztályok mellett a „vonalas” alosztályok létrehozása is, amelyeket egy tevékenység vagy témakör alapján alakítottak ki, majd ezek kombinációja. Az évek során azonban egy feladat változatlanul hangsúlyos maradt, ez a külföldi magyar emigrációban végzett hírszerző tevékenység, ami annak megfigyelésével, a velük kapcsolatos adatok gyűjtésével, befolyásolásukkal, beszerzésükkel foglalkozott.

---

¹⁷⁷ *A nemzeti kisebbségek problémái látenszen ott voltak, így árnyalják a külpolitika ezen részére vonatkozó kijelentéseket. A téma komplex kidolgozása azonban még várat magára.*

¹⁷⁸ *Stefano Bottoni: Két jó barát? Magyar–román állambiztonsági kapcsolatok (1945–1982).* <http://itthon.transindex.ro/?cikk=15356> (2013.10.11.)

¹⁷⁹ *Krahulcsán Zsolt: A be- és kiutazások állambiztonsági- és pártellenőrzése (1956–1964).* http://www.betekinto.hu/2010_1_krahulcsan (2013.10.08.)

¹⁸⁰ *Tóth Eszter: A politikai hírszerzés szervezettörténeti vázlat, 1945–1990.*

http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2011_2_toth_e.pdf (2013.10.07.)

Elfogadva a tényt, hogy az ország külpolitikájának, külpolitikai prioritásrendszerének alakításához szükséges információk megszerzésével, a (politikai és katonai) döntéshozók információkkal való támogatásával is foglalkozik a hírszerzés, bizonyítást nyert, hogy bár lassan és több esetben késve, de a hírszerzés feladatrendszerében, és annak átalakításában minden esetben visszaköszönt az önálló-sodni kívánó magyar külpolitika. A külpolitika tartalmának kiszélesedésével, jól érzékelhetően kiszélesedett a hírszerzés feladatköre és áterjedt a tudomány, a technika, a gazdaság területére is, mind jobban kiszolgálva a nemzetközi kapcsolatokat és az egyre fontosabbá váló külgazdaság célrendszerét.

Felhasznált irodalom

1. BARÁTH Magdolna: Szovjet tanácsadók a magyar állambiztonsági szerveknél. In: Gyarmati György-Palásik Mária (szerk.) A nagy testvér szatócbsoltja. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára-L'Harmattan Kiadó, 2012.
2. BARÁTH Magdolna: „Testvéri segítségnyújtás”. Szovjet tanácsadókés szakértők Magyarországon. Történelmi Szemle, 2011/3.
3. BÉKÉS Csaba: A helsinki folyamat hatása a magyar külpolitikai gondolkodásra Az európai biztonsági folyamat előzményei. <http://mek.oszk.hu/05200/05284/05284.htm#10> (2013.10.01.)
4. BÉKÉS Csaba: Magyar külpolitika a bipoláris világban.1945–1991, Külügyi Szemle. 2011. tél, p.105.
5. DÁVID Ferenc: A magyar katonai hírszerzés és elhárítás második világháborút követő megszervezésének körülményei. Sereg Szemle, X. évfolyam, 4. szám, 2012. október-december
6. DEZSŐ Lajos- HAJAS Gábor: A nemzetbiztonsági tevékenységre vonatkozó jogszabályok. HVG-ORAC, Budapest, 1997..
7. DUDLÁK Tamás: Az európai biztonsági és együttműködési konferencia és Magyarország. http://www.academia.edu/2419580/Az_europai_biztonsagi_es_egyuttmukodési_konferencia_es_Magyarország
8. Dr. HAJMA Lajos nyá. ezredes. A katonai felderítés és hírszerzés története. Egyetemi jegyzet. ZMNE Felderítő Tan-szék.2001.<http://www.zmne.hu/tanszekek/Hadtortenelem/tematika/spy/hirszerzes.doc>

9. Dr. NAGY László: Az MNVK 2. Csoportfőnökség együttműködése a VSZ-tagállamok felderítő szolgálataival. Felderítő Szemle VII. évfolyam Emlékszám 2008. november.
10. Dr. SZABÓ József János: A Magyar katonai hírszerzés 1945–1956. In: Felderítő Szemle. VII. évfolyam Emlékszám. 2008.november,
11. Dr. VIDA Csaba: Hírszerzés szerepe, jelentősége, az információgyűjtés fajtái és formái. In: Dr. Kobilka István (szerk.) Nemzetbiztonsági alapismeretek. NKE Nemzetbiztonsági Intézet, 2013.
12. FÜLÖP Mihály-Sipos Péter: Magyarország külpolitikája a XX. században. Aula Kiadó, Budapest, 1998.
13. FÖLDES György: Kádár János külpolitikai nézetei (1957-1967). In: Pritz Pál (szerk.) Magyarország helye a 20. századi Európában. Magyar Történelmi Társulat, 2002.
14. KISS J: László: A kádárizmustól az EU-tagságig: a magyar külpolitika metamorfózisa. Gazdag Ferenc-Kiss J. László (szerk.) Magyar külpolitika a 20. században, Zrínyi Kiadó, 2004.
15. KRAHULCSÁN Zsolt: A be- és kiutazások állambiztonsági- és pártellenőrzése (1956–1964). http://www.betekinto.hu/2010_1_krahulcsan (2013.10.08.)
16. KRAHULCSÁN Zsolt- Müller Rolf: Dokumentumok a magyar politikai rendőrség történetéből 1. Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára- L'Harmattan Kiadó,
17. MÜLLER Rolf.: Az operatív technika alkalmazása és szervezeti keretei a politikai rendőrségen, 1945-1962 In: Dr. Boda József- Csóka Ferenc (szerk.) Szakszolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és titkos adatgyűjtés világából (1785-2011), NBSZ 2012.
18. MÜLLER Rolf: Ügynök-iskola. Ideológiai alapok és gyakorlati tudnivalók „támadólagos elhárítóknak”. epa.oszk.hu/01200/01268/00003/MullerRolf.html
19. OKVÁTH Imre: Kémek kémek ellen. In: Gyarmati György-Palasik Mária (szerk.) A nagy testvér szatócsboltja. Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára- L'Harmattan Kiadó, 2012.
20. PALASIK Mária: A Hírszerző Osztály szervezete és állománya 1956-1962. http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2011_2_palasik.pdf
21. PRITZ Pál: Magyar külpolitikai gondolkodás a 20. században. <http://mek.oszk.hu/05200/05284/05284.htm#2>

22. RAINER M. János: A magyarországi fordulatok és a szovjet politika, 1944-48. <http://www.rev.hu/sulinet45/szerviz/szakirod/rainer2.htm>
23. RAINER M. János: Magyar hírszerzés 1957–1967. <http://www.multkor.hu/cikk.php?id=5585>
24. RÉVÉSZ Béla: Az állambiztonsági szervek politológiai kutatásainak kérdéséhez. *Acta Jur. et Pol.* Szeged
25. RÉVÉSZ Béla: A proletár diktatúra ideológiai funkciójának kriminalizálása. *Acta Jur. et Pol.* Szeged, 1997. 61. o.
26. ROMSICS Ignác: Magyarország története a XX. században. Osiris Kiadó Budapest, 2004.
27. SÓS Mihály: A háborús és népellenes büntettek feltárásának forrásai a Történeti Levéltára In: Gyarmati György (szerk.) *Trezor 3. Az Átmenet Évkönyve, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára*
28. Stefano BOTTONI: Két jó barát? Magyar–román állambiztonsági kapcsolatok (1945-1982). <http://itthon.transindex.ro/?cikk=15356>
29. Sz. KOVÁCS Éva: A magyar emigráció kutatásának lehetőségei a Történeti Levéltárban. In: Gyarmati György (szerk.) *Trezor 3. Az Átmenet Évkönyve, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, 2004*
30. Sz. KOVÁCS Éva: A magyar hírszerzés tevékenysége Ausztriában (1945–1965). http://www.betekinto.hu/2013_2_sz_kovacs
31. TÓTH Eszter: A politikai hírszerzés szervezettörténeti vázlata, 1945-1990. http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2011_2_toth_e.pdf
32. TÓTH Eszter: A politikai és gazdasági hírszerzés szervezettörténete, 1945 – 1990. http://www.betekinto.hu/2011_2_toth_e#_edn9
33. VIDA István: Magyarország nemzetközi helyzete a második világháborút követő években. In: Pritz Pál (szerk.) *Magyarország helye a 20. századi Európában. Magyar Történelmi Társulat*
34. Belügyminisztérium III. Főcsoportfőnökség Ügyrendje, http://www.abtl.hu/sites/default/files/pdf/forrasok/1963_004.pdf
35. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 26/1979. számú parancsa a BM III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség Ügyrendjének kiadásáról. http://www.abtl.hu/sites/default/files/pdf/forrasok/parancs_2.pdf
36. A Katonapolitikai Osztály felállítása a HM-ben. In: Ehrenberger Róbert (szerk.) *A béketábor magyar hadserege. A magyar demokratikus hadsereg és a Magyar Néphadsereg Hadtörténelmi Levéltárban ör-*

zött katonai irataiból 1945–1957. Petit Real Könyvkiadó Budapest, 2001.